

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติงานตามบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในเขตเทศบาลตำบลกะเปอร์ อำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา การปฏิบัติงานตามบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในเขตเทศบาลตำบล กะเปอร์ อำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง และเพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทาง การปฏิบัติงานตามบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในเขตเทศบาลตำบล กะเปอร์ อำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (Indepth Interview) และ ใช้การจดบันทึก เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป ช่วยในการเก็บข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล สำคัญ (Key Informants) คือ อาสาสมัครสาธารณสุขในเขตเทศบาลตำบลกะเปอร์ อำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนองจำนวน 8 คน และพนักงานเทศบาลสามัญ จำนวน 1 คน รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสิ้น 9 คน และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สรุปความตามประเด็นสำคัญ และ มีการตรวจสอบคุณภาพของข้อมูล โดยผู้วิจัยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบตรวจสอบข้อมูลกันเอง (Cross Check) ซึ่งผลการศึกษาและนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ผลการวิจัย พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 9 คน โดยส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 30-60 ปี ประกอบอาชีพแม่บ้าน ค้าขายและกิจการส่วนตัว การศึกษา ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ระดับอนุปริญญา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และ ระดับประถมศึกษา และปริญญาตรี ตามลำดับ มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ตำบลกะเปอร์ อำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง และอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ไม่ต่ำกว่า 10 ปี มีประสบการณ์ปฏิบัติงาน และรับผิดชอบงาน ด้านงานสาธารณสุขมูลฐานในพื้นที่เทศบาลตำบลกะเปอร์ มาแล้วไม่ต่ำกว่า 5 ปี

ส่วนที่ 2 การปฏิบัติงานตามบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

ในเขตเทศบาลตำบลกะเปอร์ อำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง

ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติงานตามบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในเขตเทศบาลตำบลกะเปอร์ อำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง เข้ามาปฏิบัติงานสาธารณสุข มูลฐาน ด้วยความสมัครใจเข้ามาด้วยตนเอง คนรู้จักหรือญาติที่ปฏิบัติงานเป็นอาสาสมัคร

สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) มาก่อนชักชวนเข้ามา และ การชักนำโดยเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ โดยมีเหตุผลในการตัดสินใจเข้ามาเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) คือ ตนเองอยากมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในชุมชน เนื่องจากมีสวัสดิการช่วยเหลือ ครอบครัว ครอบคลุมถึง ครอบครัว อยากมีความรู้และดูแลสุขภาพของตนเองและคนในครอบครัว และเคยมีประสบการณ์ทำงานด้านงานสาธารณสุขมูลฐานมาก่อน

การปฏิบัติงานด้านสาธารณสุขมูลฐาน ตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) มีแหล่งข้อมูลที่ได้รับเพื่อการเรียนรู้ เพิ่มพูนความรู้ และศักยภาพ ในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับงานสาธารณสุขมูลฐาน จากการประชุมประจำเดือน การออกพื้นที่ร่วมกับ เจ้าหน้าที่ แพทย์ พยาบาล เพื่อเรียนรู้งาน ออกไปศึกษางานกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในชุมชนใกล้เคียง และการอบรม ศึกษาดูงาน เจ้าหน้าที่คัดเลือกตัวแทน เข้ารับการอบรม เมื่อมีหน่วยงานอื่น ๆ จัดการอบรม ในส่วนของกิจกรรมงานสาธารณสุขมูลฐาน ที่ปฏิบัติของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในเขตเทศบาลตำบลกะเปอร์ อำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง พบว่า กิจกรรมงานสาธารณสุขมูลฐานของ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านทำเป็นประจำ คือ การสำรวจลูกน้ำยุงลาย แนะนำ ทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุง การเยี่ยมบ้านที่มีหญิงตั้งครรภ์ หญิงหลังคลอด เด็กแรกเกิด การดูแลผู้สูงอายุ สัมภาษณ์ภาวะโภชนาการในเด็ก 0-5 ปี การตรวจคัดกรองเบื้องต้น เช่น การชั่งน้ำหนัก วัดรอบเอว วัดความดันโลหิต และเจาะเลือดวัดโรคเบาหวาน และกิจกรรมที่สี่ หยอดวัคซีนโปลิโอ ปีละ 2 ครั้ง เมื่อดำเนินการเสร็จ จะต้องรายงานผลการปฏิบัติงานให้โรงพยาบาลกะเปอร์ เป็นประจำทุกเดือน

การปฏิบัติงานตามบทบาท 4 ด้านแล้ว พบว่า กิจกรรมในงานด้านส่งเสริมสุขภาพ เป็นงานที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) กล่าวถึงมากที่สุด กิจกรรมในการเฝ้าระวังและป้องกันโรค ส่วนใหญ่ที่ปฏิบัติจะเป็นการป้องกันโรคติดต่อประจำถิ่น คือ โรคไข้เลือดออก ส่วนกิจกรรมในการฟื้นฟูสุขภาพ ในพื้นที่เทศบาลตำบลกะเปอร์ มีกิจกรรมต้องปฏิบัติอยู่เป็นประจำ คือ การฟื้นฟูสุขภาพจิตผู้สูงอายุ รวมทั้งการเยี่ยมบ้าน เพื่อพบปะพูดคุย และ กิจกรรมสุดท้าย ด้านการรักษาพยาบาลเบื้องต้น เป็นกิจกรรมที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ปฏิบัติน้อยที่สุด การสนับสนุนงานสาธารณสุขมูลฐานของเทศบาลตำบลกะเปอร์ ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 พบว่า เทศบาลตำบลกะเปอร์ให้การสนับสนุนงานสาธารณสุขมูลฐานในพื้นที่รับผิดชอบ ทั้งในการพัฒนาศักยภาพด้านสาธารณสุขให้แก่อสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) การสนับสนุนกิจกรรมงานสาธารณสุขมูลฐานอย่างต่อเนื่อง เช่น การสนับสนุนด้านการพัฒนาศักยภาพด้านสาธารณสุข และการอบรมทางด้านสาธารณสุขในกลุ่มต่าง ๆ จำนวน

3 กลุ่ม ได้แก่กลุ่มผู้ประกอบการในงานสุขภาพอาหาร กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มด้านส่งเสริมสุขภาพ รวมทั้งสนับสนุนกิจกรรมตามโครงการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

ส่วนที่ 3 ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะการปฏิบัติงานตามบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในเขตเทศบาลตำบลกะเปอร์ อำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง

จากการวิจัยปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะการปฏิบัติงานตามบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในเขตเทศบาลตำบลกะเปอร์ อำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง พบว่า ปัญหาด้านขั้นตอนการคัดเลือกผู้เข้ามาเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ไม่เป็นไปตามขั้นตอน ทำให้ไม่ได้ผู้ที่มีจิตอาสาอย่างแท้จริงเข้ามาทำงาน การขาดความร่วมมือของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ด้วยกันเอง การขาดความเชื่อมั่นของประชาชน ผู้รับบริการที่มีต่ออาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และความสัมพันธ์ของเจ้าหน้าที่กับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

ในส่วนของอุปสรรคในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในเขตเทศบาลตำบลกะเปอร์ อำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง พบว่า จากสภาพพื้นที่จังหวัดระนองเป็นพื้นที่ที่มีฝนตกชุกตลอดทั้งปีเป็นอุปสรรคในการปฏิบัติงาน จากสภาพสังคมเทศบาลตำบลกะเปอร์เป็นสังคมแบบชุมชนเมือง ประชาชนส่วนใหญ่ทำงานนอกบ้าน ทำให้เวลาของอาสาสมัครสาธารณสุข กับประชาชนในชุมชน ไม่ตรงกัน การสำรวจข้อมูลด้านสาธารณสุข และออกเยี่ยมบ้านจึงลำบาก ต้องไปหลายครั้งกว่าจะเก็บข้อมูลได้ครบ

นอกจากนี้ จากการวิจัยยังพบว่ามีข้อเสนอแนะ เพื่อให้การปฏิบัติงานตามบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในเขตเทศบาลตำบลกะเปอร์ อำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น ทั้งหมด 3 ข้อ คือ

ข้อเสนอแนะที่หนึ่ง ในการรับผู้ที่จะเข้ามาเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขควรมีการทดลองงานก่อน เป็นเวลา 3-4 เดือน เพื่อดูว่าเขามีจิตอาสาที่จะทำงานนี้จริงหรือไม่

ข้อเสนอแนะที่สอง ผู้ที่จะเข้ามาเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ต้องผ่านความเห็นชอบของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในชุมชนนั้นก่อน

และข้อสุดท้าย การทำงานให้เหมือนเป็นพี่เป็นน้องกัน อยู่กันเหมือนครอบครัวเดียวกัน ให้ความช่วยเหลือกันอยู่เสมอ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย การปฏิบัติงานตามบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในเขตเทศบาลตำบลกะเปอร์ อำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ให้เหตุผลในการเข้ามาเป็น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) คือ ตนเองอยากมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในชุมชน เนื่องจากมีสวัสดิการช่วยเหลือ ครอบครัวถึงครอบครัว เริ่มต้นอยากมีความรู้และดูแลสุขภาพของตนเองและคนในครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดของ ลิวินสัน (Livinson, 1934, pp. 284-285) บทบาท หมายถึง ความเป็นไปของผู้ดำรงตำแหน่งที่คิดจะกระทำเมื่อดำรงตำแหน่งนั้น และ เหตุผลสุดท้าย เคยมีประสบการณ์ทำงานด้านงานสาธารณสุขมูลฐานมาก่อน

การปฏิบัติงานด้านสาธารณสุขมูลฐาน ตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โดยกิจกรรมงานสาธารณสุขมูลฐานที่ปฏิบัติของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในเขตเทศบาลตำบลกะเปอร์ อำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง ทำเป็นประจำ คือ กิจกรรมแรก การสำรวจลูกน้ำยุงลาย แนะนำ ทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุง สอดคล้องกับงานวิจัยของจำเนียร ก้อนด้วง (2553) ที่พบว่า การปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขจังหวัดมุกดาหาร เรื่องการชักชวนเพื่อนบ้านทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายเพื่อป้องกันโรค เป็นงานปฏิบัติได้มากที่สุด การเยี่ยมบ้านที่มีหญิงตั้งครรภ์ หญิงหลังคลอด เด็กแรกเกิด การดูแลผู้สูงอายุ สัมภาษณ์ภาวะโภชนาการในเด็ก 0-5 ปี ซึ่งสอดคล้องกับ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2550) ที่กล่าวว่า งานโภชนาการ อสม. มีหน้าที่กระตุ้นเตือนให้ประชาชนได้ตระหนักถึงปัญหาโภชนาการที่เกิดขึ้น เช่น โรคขาดสารอาหารในเด็ก 0-5 ขวบ หรือเด็กแรกเกิดมีน้ำหนักต่ำเป็นต้น โดยร่วมมือกับกรรมการหมู่บ้าน ผู้นำ กลุ่มแม่บ้าน ในการค้นหา สัมภาษณ์ภาวะอนามัยเด็ก ชั่งน้ำหนักเด็ก 0-5 ขวบ ทุกคนเป็นประจำ เมื่อพบเด็กคนใดที่ขาดสารอาหารก็ดำเนินการให้อาหารเสริมโดยเร็ว ให้ความรู้แก่แม่ในการให้อาหารแก่ทารก ตลอดจนส่งเสริมการปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ เพื่อนำมาเป็นอาหาร การตรวจคัดกรองเบื้องต้น เช่น การชั่งน้ำหนัก วัดรอบเอว วัดความดันโลหิต และเจาะเลือดวัดโรคเบาหวาน และกิจกรรมที่สี่ หยอดวัคซีนโปลิโอ ปีละ 2 ครั้ง โดยเมื่อดำเนินการเสร็จ จะต้องรายงานผลการปฏิบัติงานของ อสม. ให้แก่โรงพยาบาลกะเปอร์เป็นประจำทุกเดือน จากผลการวิจัย จะเห็นว่า การปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในเขตเทศบาลตำบลกะเปอร์ อำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง ทำให้ครอบคลุมทั้ง 14 องค์ประกอบเนื่องจากในบางองค์ประกอบไม่มีปัญหาในพื้นที่เทศบาลตำบลกะเปอร์ ซึ่งตรงกับ ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับงานสาธารณสุขมูลฐานของศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาสุขภาพประชาชน ที่กล่าวว่า องค์ประกอบของงานสาธารณสุขมูลฐานทั้ง 14 องค์ประกอบ

ไม่จำเป็นต้องเริ่มทีเดียวก่อนหมดทุกอย่าง อาจเริ่มเรื่องที่ประชาชนคิดว่าเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นจริง ๆ ของชุมชนตนเองก่อนแล้วภายหลังก็ขยายได้อีก แต่ถ้าหากชุมชนใดไม่มีปัญหาในบางเรื่องเหล่านี้ องค์กรประกอบที่ดำเนินงานก็อาจลดลงได้ตามสภาพของความเป็นจริงของชุมชน

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานตามบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในเขตเทศบาลตำบลกะเปอร์ อำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง พบว่ามีปัญหา อุปสรรคของการปฏิบัติงานตามบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จากขั้นตอนการคัดเลือกอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ไม่เป็นไปตามขั้นตอน หลักเกณฑ์และระเบียบ และการทำงานร่วมกันระหว่างอาสาสมัครด้วยกันเอง ผู้เข้ามาเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ไม่เป็นไปตามขั้นตอน ทำให้ไม่ได้ผู้ที่มีจิตอาสาอย่างเต็มที่เข้ามาทำงาน การขาดความร่วมมือของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ด้วยกันเอง การขาดความเชื่อมั่นของประชาชนผู้รับบริการที่มีต่ออาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในเขตเทศบาลตำบล และความสัมพันธ์ของเจ้าหน้าที่กับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อสม. คือ มีการติดต่อ ปฏิสัมพันธ์กัน เฉพาะในเรื่องงานที่ต้องปฏิบัติร่วมกัน เมื่องานที่ทำสำเร็จลงแล้ว ต่างคนก็แยกย้ายกันไป จากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานที่รับผิดชอบต้องจัดทำแผน การจัดการอบรม ประชุม สัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้ใหม่ ๆ แก่อาสาสมัครสาธารณสุข เพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมออย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง เพื่อให้ประชาชนยอมรับผลงาน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ผู้รับผิดชอบงานอาสาสมัครสาธารณสุขทำโครงการหรือกิจกรรม เพื่อให้ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) มีโอกาสได้พบปะ สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ
2. การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบ เวลาการปฏิบัติงานของ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ก่อนที่จะออกปฏิบัติงาน เพื่อเป็นการลดระยะเวลาการทำงาน ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) หรือแจ้งการออกพื้นที่ในเดือนถัดไปให้ผู้รับบริการทราบ
3. หน่วยงานต้องประชาสัมพันธ์ผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เพื่อให้ประชาชนรับทราบผลการปฏิบัติงานและยอมรับการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1. ควรทำการวิจัยเชิงปริมาณ โดยศึกษาความพึงพอใจในด้านการปฏิบัติงานตามบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เพื่อให้ได้คำตอบจากประชาชนซึ่งเป็นผู้รับบริการ เพื่อให้ได้เสียงสะท้อน
2. ควรทำการศึกษาการปฏิบัติงานตามบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โดยเปรียบเทียบกับกลุ่มเป้าหมายอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่อยู่พื้นที่ใกล้เคียงกัน

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University